

Pieśń o zwycięstwie pod Grunwaldem (XV w.)

Opracowanie historyczno-literackie

Pieśń o zwycięstwie pod Grunwaldem | Krol Wlodzişlław

Polszky (XV w./2020)

muzyka: Ola Turkiewicz

słowa: autor nieznaný, na podstawie Rękopisu Heilsberskiego

Pieśń o zwycięstwie pod Grunwaldem – najstarszy polski anonimowy utwór śpiewany o bitwie z Zakonem Krzyżackim w 1410 roku. Powstał najpóźniej kilka lat po tym starciu. Zapomniany przez wieki został odkryty przez profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Władysława Semkowicza¹. Prezentowany w Śpiewniku Niepodległości tekst pochodzi z Rękopisu Heilsberskiego².

Nota historyczna

Wstąpienie na tron Królestwa Polskiego wielkiego księcia litewskiego Jagiełły³ (lit. Jogaiło) było wyjątkową w europejskiej historii, ekspresową i totalną zmianą geopolitycznego układu w Europie Środkowej.

Aby w pełni zrozumieć zaistniałą zmianę trzeba wspomnieć jak układały się stosunki polsko – litewskie w poprzednich stuleciach. Na przełomie XIII i XIV wieku litewskie najazdy były ogromnym problemem dla odbudowujących swój byt państwowy Polaków.

Pocztówka z portretem Władysława Jagiełły wg. wzoru Jana Matejko (po 1906 r.). Źródło: Polona

¹ Władysław Aleksander Semkowicz (ur. 9 maja 1878 we Lwowie, zm. 12 lutego 1949 w Krakowie) – polski historyk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Polskiej Akademii Umiejętności, poszukiwacz i wydawca źródeł, badacz dziejów polskiego średniowiecza. Strona na [Wikipedii](#)

² Rękopis Heilsberski (czyli z Lidzbarka, ze zbioru biskupów warmińskich). Został spisany w XV w.

³ Władysław II Jagiełło (lit. Jogaila, ur. ok. 1362 lub ok. 1352, zm. 1 czerwca 1434 w Gródku) – wielki książę litewski i książę witebski w latach 1377–1381 i 1382–1401, iure uxoris król Polski, najwyższy książę litewski 1401–1434. Syn wielkiego księcia Olgerda i jego drugiej żony Julianny, córki księcia twerskiego Aleksandra, wnuk Giedymina. Ojciec królów Kazimierza IV i Władysława III, jego wnuk Kazimierz został kanonizowany. Założyciel dynastii Jagiellonów. Artykuł na [Wrota Historii](#), Artykuł na [Kroniki Dziejów](#), Strona na [Władysław II Jagiełło – Wikipedia, wolna encyklopedia](#)>Wikipedii, Film na [Youtube](#)

Królowa Jadwiga obraz autorstwa Marcello Bacciarelli przedstawiający Jadwigę Andegaweńską. Jest to jeden z 22 portretów tworzących poczet polskich władców w Pokoju Marmurowym w Zamku Królewskim w Warszawie. Źródło: Cyfrowa kolekcja Zamku Królewskiego w Warszawie

Krótkie ocieplenie przyniósł ślub Kazimierza Władysławowicza⁴ z Aldoną Gedyminówną⁵. Potem bywało różnie, ale dało się zauważyć, że pod presją krzyżackiego zagrożenia oba państwa powoli zaczynały zbliżać się do siebie. Przełomem była sytuacja po śmierci Ludwika Węgierskiego, kiedy to polski tron objęła jego małoletnia córka Jadwiga⁶. Polscy panowie postanowili przydać jej męża i uznali, że Jagiełło, najstarszy (prawdopodobnie) z gromady synów wielkiego księcia Gedymina, aktualny władca wielkiej obszarowo Litwy, będzie najlepszy kandydatem. Zapewne nikt z twórców powstałej w ten sposób unii nie zdawał sobie sprawy jak wielkie i trwałe zmiany ona przyniesie.

Minęło prawie ćwierć wieku, zanim unia polsko – litewska zmierzyła się ze swoim największym wrogiem – Zakonem

Krzyżackim. Czas od wstąpienia Jagiełły na polski tron do bitwy pod Grunwaldem⁷ wykorzystano bardzo dobrze.

⁴ Kazimierz III Wielki (ur. 30 kwietnia 1310 w Kowalu, zm. 5 listopada 1370 w Krakowie) – najmłodszy syn Władysława I Łokietka i Jadwigi Bolesławówny, król Polski w latach 1333–1370, ostatni monarcha z dynastii Piastów na tronie polskim. W historiografii jest uważany za jednego z najwybitniejszych władców Polski. Artykuł na [Wielka Historia](#), Strona na [Wikipedii](#), Film „Mity o Kazimierzu Wielkim. Zaprasza Łukasz Starowieyski” na stronie [Muzeum Historii Polski](#)

⁵ Aldona Anna (ur. ok. 1311–1313, zm. 25 maja 1339 w Krakowie) – księżniczka litewska i królowa Polski z dynastii Giedyminowiczów, córka wielkiego księcia Litwy Giedymina i prawdopodobnie Jewny. Artykuł na [Kroniki Dziejów](#), Strona na [Wikipedii](#)

⁶ Jadwiga Andegaweńska, również królowa Jadwiga (ur. między 3 października 1373 a 18 lutego 1374 w Budzie, zm. 17 lipca 1399 w Krakowie) – królowa Polski[b] z dynastii Andegawenów, córka Ludwika Węgierskiego i Elżbiety Bośniaczki, w 1384 koronowana na króla Polski, pierwsza żona króla Władysława Jagiełły, apostołka Litwy, święta Kościoła katolickiego. Jedyna polska monarchini wyniesiona na ołtarze. Choć nie otrzymała oficjalnie tego tytułu, przez część wiernych Kościoła katolickiego czczona jest jako patronka Polski. Artykuł na [Twoja Historia](#), Artykuł na [Historia RP](#), Strona na [Wikipedii](#)

⁷ Bitwa pod Grunwaldem (zwana w języku niemieckim pierwszą bitwą pod Tannenbergiem „Schlacht bei Tannenberg”, a w języku litewskim bitwą pod Żalgirisem „Žalgirio mūšis”) – jedna z największych bitew w historii średniowiecznej Europy (pod względem liczby uczestników), stoczona na polach pod Grunwaldem 15 lipca 1410 roku, w czasie trwania wielkiej wojny między siłami zakonu krzyżackiego, wspomaganego przez rycerstwo zachodnioeuropejskie (głównie z Czech, z wielu księstw śląskich, z Pomorza Zachodniego i z pozostałych państw Świętego Cesarstwa Rzymskiego) oraz Prusów pod dowództwem wielkiego mistrza Ulricha von Jungingena, a połączonymi siłami polskimi i litewskimi (złożonymi głównie z Polaków, Litwinów i Rusinów) oraz niewielkich wojsk tatarskich wspieranymi lennikami obu tych krajów (Hospodarstwo Mołdawskie, księstwo mazowieckie, księstwo płockie, księstwo bełskie, Podole i litewskie lenna na Rusi) oraz najemnikami z Czech, Moraw i z księstw Śląska oraz uciekinierami ze Złotej Ordy i chorągwiami prywatnymi (między innymi chorągiew

Stale rósł potencjał Królestwa Polskiego, a porozumienie między królem i jego kuzynem Witoldem Kiejstutowicem⁸ uspokoiło sytuację na Litwie. W rezultacie unia stanęła do walki z potencjałem militarnym wyraźnie silniejszym od tego, co wystawili Krzyżacy. Jagiełło jeszcze przed Grunwaldem wielokrotnie potwierdzał swoją reputację wodza i polityka. Szykując się do wojny z Zakonem dopilnował wszystkiego, wojsko koronne było liczne i dobrze uzbrojone. Trzeba tutaj stanowczo zaznaczyć, że przekonanie o jakiejś technicznej wyższości wojska krzyżackiego nad polskim rycerstwem jest całkowicie ahisteryczne. Powieść i kino wpołyły nam obraz ciężkozbrojnych Krzyżaków i lżej zbrojnych Polaków. To ładnie podnosi dramatyzm opowieści o polskim zwycięstwie, ale nie ma wiele wspólnego z faktami. W zasadzie było odwrotnie. Krzyżacy od lat walczący w „rejzach” na Litwie

Bitwa pod Grunwaldem. Obraz autorstwa Jana Matejko datowany na 1878. Źródło: Zbiory cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie

przyswoili sobie wiele z tamtejszej techniki wojskowej. Stali się po prostu generalnie lżejsi i szybsi od zachodniego rycerstwa. Z kolei Polacy prezentowali cięższy, typowo europejski standard uzbrojenia i opancerzenia. Dlatego pod Grunwaldem znacznie częściej

można było spotkać w pełni opancerzonego „koroniarza” niż rycerskiego zakonika. Oczywiście służący Zakonowi zachodni goście – rycerze też byli z reguły ciężsi niż Krzyżacy, ale stanowili tylko niewielką część ich armii. Obrazy przedstawiające wojsko litewskie jako lekkozbrojną zbieraninę to już całkowita bajka. Na Litwie etnicznej uzbrojenie i opancerzenie bojarów było istotnie lżejsze niż u koronnego rycerstwa. Jednak dzięki staraniom Witolda importowano broń i zbroje zachodnich wzorów. Poza tym we wschodnich i południowych prowincjach Wielkiego Księstwa dominowały ruskie (nie mylić z rosyjskimi) standardy pancerza i jeżeli coś było lżejsze niż na Zachodzie to chyba tylko konie.

---

z Nowogrodu Wielkiego księcia Lingwena Semena), pod dowództwem króla Polski Władysława II Jagiełły i wielkiego księcia litewskiego Witolda. Bitwa ta zakończyła się zwycięstwem wojsk polsko-litewskich i pogromem sił krzyżackich. Artykuł na [Kroniki Dziejów](#), Artykuł na [Twoja Historia](#), Strona na [Wikipedii](#)
⁸ Witold Kiejstutowicz, imię chrzestne Aleksander (dawniej katolickie Wigand) (lit. Vytautas, biał. Біраўт, niem. Vitold lub Witold, Witaut, ros. Витовт Witowt ; ur. 1354 lub 1355 w Trokach (?), zm. 27 października 1430 w Trokach) – książę litewski z rodu Giedyminowiczów, w latach 1384–1389 książę grodzieński, brzeski, suraski, drohiczyński, wołkowyski, kamieniecki, w latach 1392–1401 namiestnik Litwy, od 1401 wielki książę litewski (Magnus Dux), syn Kiejstuta i kapłanki Biruty, brat stryjeczny króla Władysława II Jagiełły. Artykuł na [Historia.org.pl](#), Strona na [Wikipedii](#)

Król Władysław – takie imię przybrał Jagiełło wstępując na polski tron – zadbał też o propagandę. Dzięki swoim dyplomatom *de facto* sprowokował wielkiego mistrza do rozpoczęcia wojny zyskując niepodważalny „casus belli”. Wojna z Zakonem miała przemyślany plan, w którym zadbano o zaopatrzenie w żywność i zabezpieczenie strategicznej przeprawy mostem „łyżwowym”. Sama bitwa była bezdyskusyjnie wielkim zwycięstwem. Król potwierdził swoją reputację znakomitego wodza, a jego polscy rycerze w pełni zasłużyli na renomę europejskiej elity. Litewskie pułki wielkiego księcia Witolda mimo załamania w początkowej fazie bitwy i wysokich strat zrobiły co należało, związały całe skrzydło krzyżackie, odciągnęły je z pola bitwy i poważnie przetrzebiły. Pułki smoleńskie za cenę wysokich strat osłoniły polskie skrzydło, co miało istotne znaczenie dla przebiegu tego starcia.

To, co stało się po bitwie do tej pory budzi żywe spory wśród historyków. Dyskutowana jest przede wszystkim jedna kwestia – dlaczego Jagiełło nie zdobył Malborka i nie dobił Zakonu? Padają w związku z tym różne teorie, ale chyba najbliższe prawdy jest najprostsze wytłumaczenie – nie zdobył, bo nie mógł. Armia polsko – litewska nie miała sił koniecznych dla zdobycia głównej kwatery Zakonu. Poza tym uwarunkowania geopolityczne nie pozwalały na dobiecie Krzyżaków. Z pewnością nie przyglądałby się temu biernie Zygmunt Luksemburski⁹, dla którego byłoby to niedopuszczalne wzmocnienie Królestwa Polskiego. Tak czy inaczej Zakon został pokonany i chociaż praktycznie nie poniósł strat terytorialnych, to jego militarna potęga została złamana i już nigdy nie stanowiła realnej groźby dla samego istnienia Królestwa Polskiego.

Bitwa pod Grunwaldem odbiła się szerokim echem w Europie. Krzyżacy byli na Zachodzie zakonem kulturowo rozpoznawalnym i politycznie wspieranym. Cieszyli się renomą krzyżowców – świętych wojowników i znakomitych gospodarzy.

---

⁹ Zygmunt Luksemburski (ur. 14 lub 15 lutego 1368 w Norymberdze, zm. 9 grudnia 1437 w Znojmie) – elektor (margrabia) brandenburski od 1378, iure uxoris król węgierski od 1387, niemiecki od 1410 (do 1411 w opozycji do Jodoka z Moraw. Po śmierci Jodoka, wybrany na króla 21 lipca 1411, ale koronowany 8 listopada 1414), książę Luksemburga od 1419, król włoski od 1431, cesarz rzymski od 1433, król czeski od 1419 (objął władzę w 1436). Trzeci i ostatni cesarz z dynastii luksemburskiej. Drugi syn cesarza Karola IV Luksemburskiego oraz jego czwartej żony – Elżbiety Pomorskiej. Prawnuk Kazimierza III Wielkiego, króla Polski. Przyrodni brat Wacława IV, króla Czech i Niemiec. Artykuł na [Twoja Historia](#), Strona na [Wikipedii](#)

Sam Zakon zgrabnie kreował też przekonanie o swoim bogactwie, kusząc tych, dla których złoto było ważniejsze niż udział w „krucjacie przeciwko poganom”. Grunwald złamał krzyżacką propagandę i wyniósł Królestwo Polskie do europejskiej „pierwszej ligi”.

Władysław Jagiełło z Witoldem modlący się przed bitwą pod Grunwaldem. Mal. J. Matejko.
Źródło: Zbiory cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie

Jeżeli ktoś na Zachodzie wcześniej tego nie zauważył, to teraz widział już bardziej niż dobitnie, że w środku chrześcijańskiej Europy – albo jak to niektórzy uważali u jej zachodniego krańca – jest nowa siła, z którą po prostu trzeba się liczyć. O polsko – litewskim zwycięstwie mówiono na europejskich dworach, ale paradoksalnie największym echem starcie to odbiło się wśród Czechów. Wielu z nich szczerze świętowało Grunwald jako jawną oznakę tego, że można pobić Niemców, którzy coraz mocniej dominowali w czeskim państwie. W Polsce pamięć o Grunwaldzie z czasem ustąpiła wobec coraz mocniejszego zaangażowania w wojnę z nowym wrogiem unii Polski i Litwy – państwem moskiewskim. Pamięć o grunwaldzkim

zwycięstwie nigdy nie zaniknęła, ale stanęła jako jeden z głównych tematów naszej pamięci historycznej dopiero w czasie zaborów, kiedy to praktycznie wszystkie ziemie etnicznie polskie zagarnęły dwa państwa niemieckie – Prusy i Austria. Pamięć o zwycięstwie nad Krzyżakami stała się jednym z fundamentów polskiej tożsamości narodowej. Wielki udział miała w tym powieść Henryka Sienkiewicza¹⁰, obrazy Jana Matejki¹¹ i Kossaków, jak i postawienie Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie¹².

¹⁰ Krzyżacy – powieść historyczna Henryka Sienkiewicza publikowana w latach 1897–1900 w „Tygodniku Ilustrowanym”, wydana w 1900 w Warszawie przez wydawnictwo „Gebethner i Wolff” (wydanie jubileuszowe). Strona na [Wikipedii](#)

¹¹ Bitwa pod Grunwaldem – obraz olejny Jana Matejki namalowany w latach 1872–1878, w 1878 wystawiony w pałacu Wielopolskich w Krakowie, od 1902 w zbiorach Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, dar społeczeństwa Królestwa Polskiego; od 1945 w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie (nr inw. MP 443 MNW), w latach 1976–1982 w depozycie w Muzeum Zamkowym w Malborku. Obraz ma rozmiar 426 × 987 cm. Artykuł na [Culture.pl](#), Strona na [Wikipedii](#),

¹² Pomnik Grunwaldzki – pomnik konny króla Władysława II Jagiełły w Krakowie, w Dzielnicy I Stare Miasto, na placu Jana Matejki, wzniesiony w 1910 z fundacji Ignacego Jana Paderewskiego według projektu Antoniego Wiwulskiego i Franciszka Blacka w 500. rocznicę bitwy pod Grunwaldem (1410); zburzony w 1939 przez nazistów, zrekonstruowany w 1976 według projektu Mariana Koniecznego; przed pomnikiem znajduje się Grób Nieznanego Żołnierza (1976). Artykuł na [Histmag](#), Strona na [Wikipedii](#)

W XX wieku już nie było polskości bez Grunwaldu i doskonale rozumieli to nasi wrogowie. Świadczy o tym z jednej strony oficjalne zwalczanie kultu tego zwycięstwa przez III Rzeszę, jak i wykorzystywanie go w polityce historycznej komunistycznych władz PRL¹³.

Współcześnie wielkie znaczenie dla podtrzymywania pamięci o Grunwaldzie ma rycerski ruch rekonstrukcyjny i cykliczne imprezy na dawnym polu bitwy.

Analiza tekstu

Pieśń ma współcześnie tylko jedną zwrotkę. Być może było ich więcej, ale do naszych czasów przetrwała tylko jedna.

Krol Wlodziyszlaw polszky

Wythold ksandz welgi lyteffsky

Posszekli brodacze

Yssz lezely iako kolacze

Na polu Grinwalskem

Szlyszano tho w Krolewstwe Franszkem

Czeszkem, Wangerskem,

Angliskem i tako Duskem.

Jej początek to krótkie przedstawienie „kto, gdzie i co”. Autor wymienia wodzów koalicyjnej armii króla Władysława oraz wielkiego księcia Witolda. Ich czynem było „pobicie”

krzyżackich „brodaczy” (zgodnie z zakonną regułą bracia – rycerze nosili brody).

Dalej mamy opis pobojowiska – owi brodacze leżą „iako kolacze” na „Polu Grinwalskem”.

---

¹³ Krzyżacy – polski barwny film historyczny z 1960 roku w reżyserii Aleksandra Forda, oparty na powieści Henryka Sienkiewicza pod tym samym tytułem. Osia fabularną filmu jest wielka wojna z zakonem krzyżackim widziana oczyma Zbyszka z Bogdańca (Mieczysław Kalenik) – zakochanego w Danusi (Grażyna Staniszewska), córce Juranda ze Spychowa (Andrzej Szalawski) – oraz jego stryja Maćka z Bogdańca (Aleksander Fogiel). Artykuł na [Film Polski](#), Strona na [Wikipedii](#)

ŚPIEWNIK NIEPODLEGŁOŚCI

Tekst kończy wspomnienie echa bitwy w chrześcijańskich królestwach – Francji, Anglii, Danii w Czechach i na Węgrzech.

Autor opracowania: Piotr Pacak

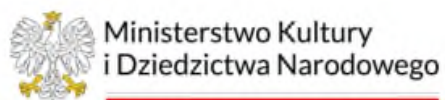

Opracowanie utworu ” Pieśń o zwycięstwie pod Grunwaldem” dostępne jest na licencji CC-BY.

ŚPIEWNIK NIEPODLEGŁOŚCI

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach Programu „Patriotyzm Jutra”.